metsähallitus

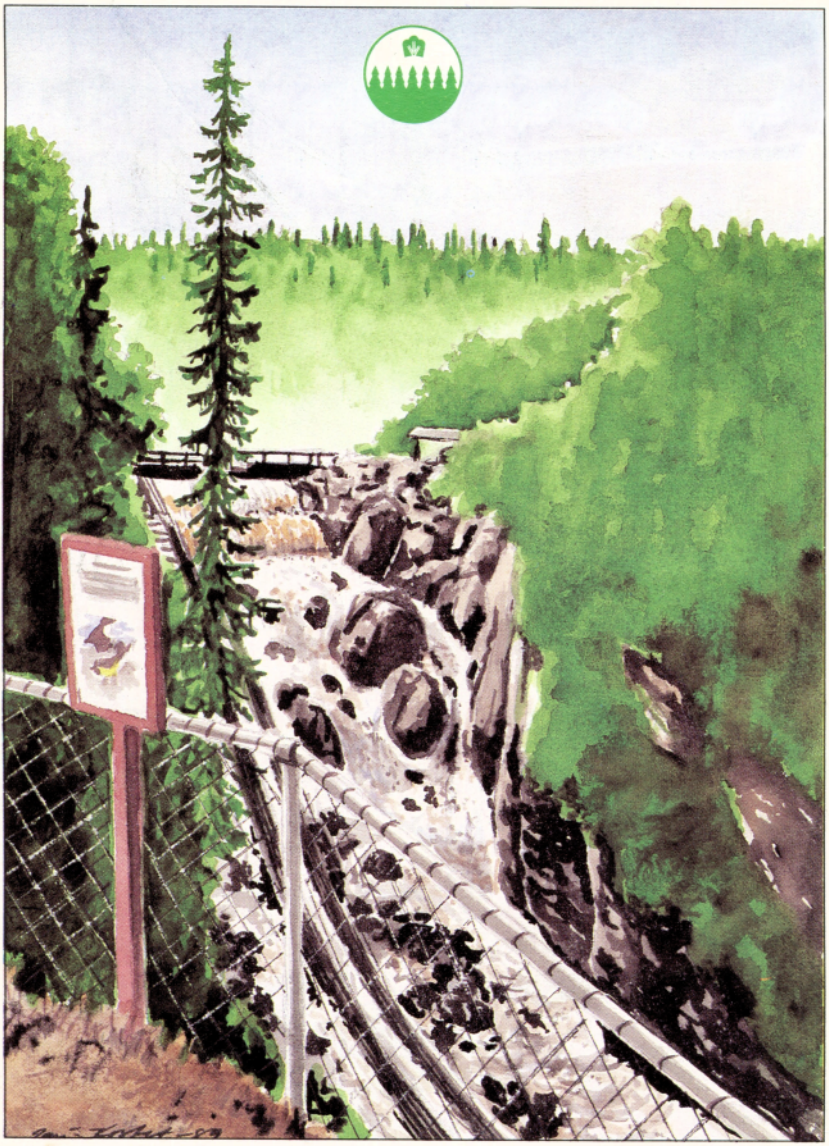

AUTTIKÖNGÄS
luonnonhoitometsä

Auttikönkään luonnonhoitometsä

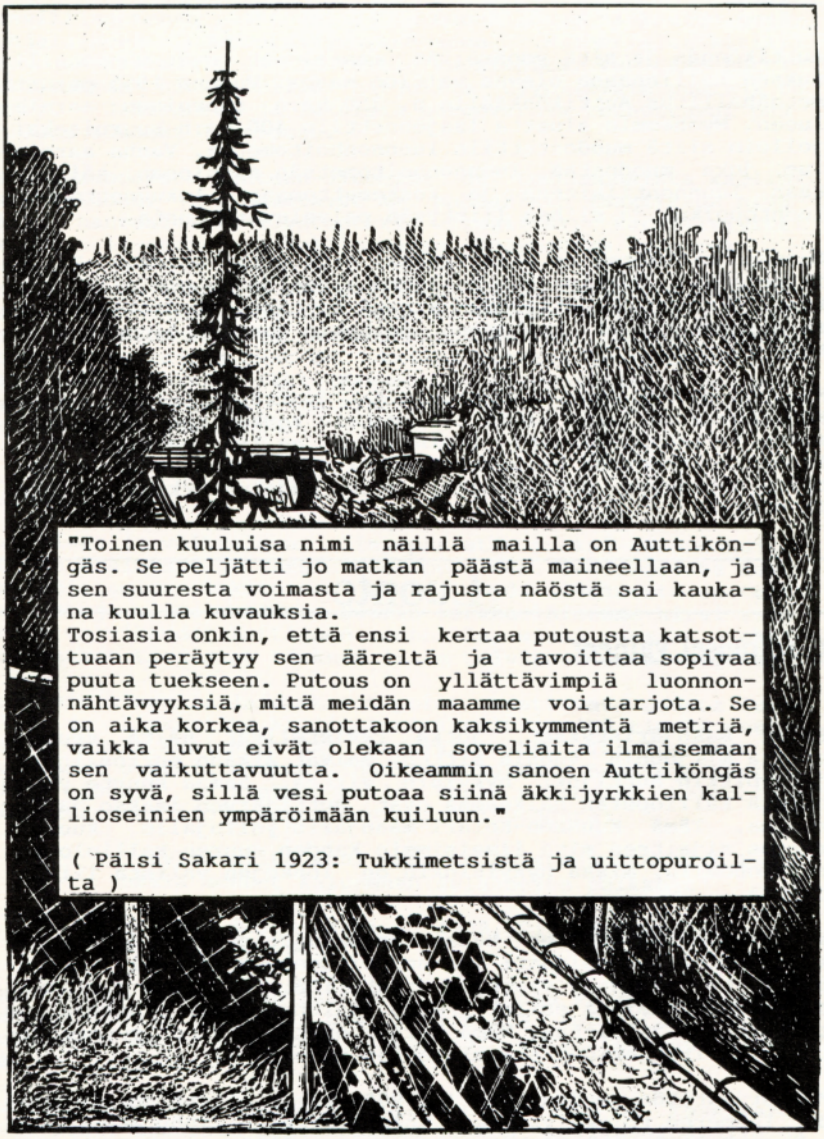

"Toinen kuuluisa nimi näillä mailla on Auttiköngäs. Se peljätti jo matkan päästä maineellaan, ja sen suuresta voimasta ja rajusta nääöstä sai kaukana kuulla kuvauksia.
Tosiasia onkin, että ensi kertaa putousta katsottuaan peräytyy sen ääreltä ja tavoittaa sopivaa puuta tuekseen. Putous on yllättävimpiä luonnonnähtävyyksiä, mitä meidän maamme voi tarjota. Se on aika korkea, sanottakoon kaksikymmentä metriä, vaikka luvut eivät olekaan soveliaita ilmaisemaan sen vaikuttavuutta. Oikeammin sanoen Auttiköngäs on syvä, sillä vesi putoaa siinä äkkijyrkkien kallioseinien ympäröimään kuiluun."

(Pälsi Sakari 1923: Tukkimetsistä ja uittopuroilta)

Opasvihkosen ja luontopolun kohdeopasteiden
teksti: Ismo Korteniemi
kuvitus: Jari Kostet

Metsähallitus 1990

Auttikönkään luonnonhoitometsä

Yleistä

Auttiköngäs ja sitä ympäröivät maa-alueet ovat metsähallituksen hallinnassa olevaa valtion maata. Vuonna 1955 perusti metsähallitus Auttikönkäälle n. 350 ha:n suuruisen aarnialueen. Myöhemmin aluetta laajennettiin 400 ha:n suuruiseksi, jolloin siitä muodostettiin luonnonhoitometsä. Vanha aarnialue, joka muodostaa luonnonhoitometsän aarniosan, säilytetään luonnontilaisena ja koskemattomana lukuunottamatta luontopolkua ja siihen liittyvää palveluvarustusta.

Luonnonhoitometsä on niin vanhaa, että sitä voidaan kutsua ikimetsäksi. Varsinaista hakkuuta alueella ei ole ollut koskaan. Ainoastaan jatkosodan aikana Auttissa majailleet saksalaisjoukot ovat kaataneet joitakin runkoja linnoitustöitään varten.

Maaston muodot ovat vaihtelevia ja jyrkkäpiirteisiä. Laajan Könkäänvaaran laki yltää 240 metrin korkeuteen. Matalampi, mutta jyrkkärinteisempi Ispinävaara on 190 metriä korkea. Luonnonhoitometsää halkovassa Auttijoessa on alueen huomattavin nähtävyys Auttiköngäs, jonka pudotuskorkeus on lähes 16 metriä.

Luonto

Geologiset vaiheet

Rajut maanjäristykset, jotka ravistelivat näitä seutuja useita miljoonia vuosia sitten, saivat aikaan murroslinjan, jota pitkin Auttijoki nykyisin virtaa. Samaa suurta yhtenäistä kallioperän halkeamaa ovat Auttijärven laakso ja Korouoma. Tämä Kuusamo-Kolari-maanjäristyslinjalle kuuluva murros sijaitsee mitä ilmeisimmin kahden suuren kalliolohkon rajakohdalla, missä nykyisinkin on lohkojen välistä liikehdintää.

Nuo miljoonien vuosien takaisten maanjäristysten jäljet näkyvät erityisen selvästi luonnonhoitometsän alueella. Moreenia löytyy lähinnä vaarojen rinteiltä. Auttijoen rantamien harjumuodostumissa esiintyy myös lajittuneempia aineksia kuten hiekkaa ja hietaa. Nämä harjut ovat syntyneet mannerjäätiköltä virranneiden sulamisvesien tuloksena.

Mannerjäätikön vetäydyttyä (n. 9000 eKr.) olivat Auttin seudut Itämeren toisen vaiheen, Yoldiameren (n. 7000 eKr.) peitossa. Erityisesti Könkäänvaaran rinteillä on Yoldiameren rantatasanteita 180-210 metrin korkeudella. Itämeren kolmannen vaiheen, Ancylusjärven (n. 6500 eKr.) korkeimmat rannat ovat tällä alueella n. 155 metrin korkeudella.

Kasvillisuus

Kasvillisuutensa perusteella luonnonhoitometsä kuuluu perä-pohjalaiseen havumetsävyöhykkeeseen. Moreenialustaisilla vaarojen rinteillä on naavaisia kuusikoita, kun taas Auttijokilaakson hiekkaisilla harjuilla tyypillisin puulaji on mänty. Jokirantaa ja lukuisia puronvarsia reunustavat pääasiassa tuuheat lehtipuut.

Maastonmuodoista johtuen alueelle on tunnusomaista kalliokasvillisuus, jota edustavat mm. pahtarikko (Saxifraga nivalis), haurasloikko (Cystopteris fragilis), karvakiviyrtti (Woodsia ilwensis) ja kallioimarre (Polypodium vulgare).

Kasvilajisto ilmentää suhteellisen karua maaperää. Kalkinsuosijoita on vähän. Niitä edustaa miltei yksinomaan harvinainen punakonnanmarja (Actaea erythrocarpa). Lisäksi muuten harvinaisia lajeja ovat mm. kellosinilatva (Polemonium acutiflorum), lapinleinikki (Ranunculus lapponicus), mustaherukka (Ribes nigrum), kellotalvikki (Pyrola media) ja tervaleppä (Alnus glutinosa).

Eläimistö

Erämaisen ja vaihtelevan elinympäristön vuoksi luonnonhoitometsän eläimistö on varsin monipuolinen. Suurpedoista karhu on lähialueiden vakituinen asukas. Myös ilveksestä on tehty havaintoja viime vuosina. Suurin sorkkaeläimemme hirvi asustelee talvikaudet Auttijoen rannoilla, missä runsaat lehtipuuvesakot tarjoavat tärkeän lisän talviseen ruokavalioon.

Talvisin alueella laiduntavat porot saattavat pudota lumisilta ja liukkailta kallionkielekkeiltä, mikä tietää useimmiten varmaa kuolemaa. Kallionjyrkänteiden alta löytyvät poronraadot ovatkin tarpeellinen ruokavarasto haaskoja käyttäville nisäkäs- ja lintulajeille. Vanha muistelus kertoo Ispinävaaran kalliojyrkänteiden petollisuudesta:

> " Kyllä siitä moni poro on suistunut ko ovat kevhäälä menhet kaluamhan sulanheita paikkoja"
>
> (Filpus Harju-Antti s. 1908, Pitäjänkokoelmien nimitoimisto, SKS)

Uhanalainen näätäeläin saukko on Auttijoen varren salaperäinen asustelija. Talvella sen yöllisistä retkistä kertovat sulapaikkojen läheisyyteen ilmestyvät mutkittelevat jälkiurat ja liukumäet.

Runsaan linnuston mielenkiintoinen erikoisuus on koskikara, joka pesii kesäisin Auttikönkään rotkon kallioseinämällä ja viettää talvensa sulapaikkojen äärellä vedestä ravintonsa noutaen. Myös monet muut lintulajit rakentavat pesänsä Auttikönkään kalliopahdoille. Näistä tyypillisimpiä ovat västäräkki ja harmaasieppo.

Harvinaisuutena on tavattu vuorivästäräkki, jonka tiedetään ainakin kerran pesineen Auttikönkäällä. Kesäpäivisin nähdään usein maakotkaparin silhuetit luonnonhoitometsän yläpuolella ja illan saapuessa voi kulkijan korva tavoittaa lähimetsissä huhuilevan huuhkajan äänen.

Auttijoessa on tavanomaisten haukien ja ahventen lisäksi myös arvokalaa kuten siikaa, harjusta ja purotaimenta. Nähdäämpä toisinaan koukkuleukainen järvitaimenkin hyppäämässä könkään kuohuissa sen yrittäessä epätoivoisesti voittaa ylipääsemätöntä estettä.

Tapahtumia könkään vaiheilta

Auttijoki kuuluu ikivanhaan Vienasta Kuusamon järviylängön ja Posion kautta Kemijokisuulle asti johtavaan kauppareittiin. Sitä käyttivät niin karjalaiset, kainulaiset kuin norjalaisetkin kauppa- ja hävitysretkillään. Pitkän vihan (1570-1595) ja erityisesti isovihan (1713-1721) aikana tämä reitti oli merkittävimpiä Pohjois-Suomen "vihanteitä". Todennäköisesti myös talonpoikaispäällikkö Pekka Vesaisen johtamat hävitysretket 1500-luvun lopulla Kuolansuuhun ja Petsamoon kulkivat juuri Auttikönkään kautta. Näistä vihan ja vainon ajoista kertoo perimätietona kulkenut vanha tarina seuraavasti:

> "Auttikönkäässä Auttin-Juho-vainaa hukutti venäläisiä. Se oli laskenut venettä ja oli sanonut, kun hän sauvimen ottaa, niin pitää silloin vetää kovasti, se tiesi paikan, kiven rannalla, hyppäsi sille, otti sauvimen jotta hän oikaisee venettä, ja hän työnsikin ja niin meni vene alas ja palasiksi".
>
> (Rovaniemi. Samuli Paulaharju 43399. 1914. SKS, Kansanrunousarkisto)

Myöhempinä aikoina kauppamiehet poikkesivat ja usein yöpyivätkin Auttin kestikievarissa. Kulkuneuvoina käytettiin soutuveneitä, jotka lastattiin täyteen kauppatavaraa. Auttiköngäs ohitettiin turvallisesti kantamalla tavarat maitse vastakkaisella puolen köngästä odottavaan toiseen veneeseen.

Perimätieto kertoo Auttikönkääseen hukkuneen useita ihmisiä vielä noiden vainolaisaikojen jälkeenkin. Pelkällä säikähdyksellä selvisi kuitenkin rovaniemeläinen Jussi Jokkala, joka laski alas itse könkäästä ja tuli tajuissaan suvantoon asti, mistä hänet sitten pelastettiin. Kerrotaan, että Jussin kyljet olivat ainoastaan raapiutuneet verille. Housujen taskut olivat tosin kääntyneet nurin, minkä takia Jussi menetti rahansa. Jälkeenpäin hän kylläkin korjasi rahojen menetyksen naimalla rikkaan lesken Oikaraisesta.

Auttiköngäs oli myös kokoontumispaikka, jonne ihmiset läheltä ja kaukaa saapuivat sankoin joukoin helluntain viettoon. Heidän sekä monien kulkumiesten ja tukkijätkien kaivertamia kirjoituksia ja vuosilukuja on ikuistettuna Auttikönkään graniittisiin kallioseinämiin.

Tukkilaiskulttuurilla oli merkittävä vaikutus Auttikönkään vaiheisiin. Jyrkässä ja kivisessä könkäässä oli mahdotonta uittaa puuta, joten ainoa mahdollisuus oli ohjata puut uittoränniä eli uittoruuhta pitkin könkään ohi. Jotta rännissä virtaisi riittävästi vettä, rakennettiin könkään yläpuolelle veden pintaa nostava pato. Ensimmäinen uittoränni tehtiin joskus 1800-luvun loppupuolella. Sen jälkeen sitä uusittiin ja kunnostettiin useaan otteeseen. Aikaisemmin oli könkään niskalla myös uittorännin vartijoiden suojaksi rakennettu pieni mökki, jossa satunnainen kulkijakin sai lämmitellä ja levähtää. Sittemmin mökki purettiin. Uitto Auttijoessa lopetettiin 1970-luvulla. Auttikönkään uittorakenteet kuitenkin säilytetään kulttuurihistoriallisena nähtävyytenä.

Varsin selvinä näkyvät myös jatkosodan aikana alueelle sijoitettujen saksalaisjoukkojen jäljet. He rakennuttivat sotavangeillaan puolustuslinjaa Kemijärveltä Simojärvelle. Tämän puolustuslinjan jäänteitä löytyy runsaasti Auttijoen rannoilta. Jatkosodan muistoja on myös pysäköintialueelta lähtevän talvitien päässä sijaitseva venäläisen sotavangin hauta. Kyläläisten kertoman mukaan tämä toverinsa kanssa karkumatkalla ollut vanki linnottautui silloisen könkään rannalla sijainneeseen kämppään, johon suojeluskuntalaiset tulitaistelussa hänet ampuivat.

Luontopolku

Auttikönkään luontopolku on n. 3 km:ä pitkä maastoon merkitty rengaspolku. Se alkaa pysäköintialueen vierestä ja kulkee Auttijoen molemmin puolin vaihtelevassa ja suhteellisen vaativassa maastossa. Polun varrella on luonnosta kertovia kohdeopasteita 14 kappaletta, joten aikaa polun kiertämiseen kannattaa varata vähintäänkin tunti, kaksi. Kuivalla säällä polulla selviää ilman kumisaappaita. Auttijoki ylitetään riippusiltaa pitkin. Tulentekopaikkoja on kaksi. Ensimmäinen sijaitsee paikoitusalueen läheisyydessä ja toinen polun puolivälissä, riippusillan läheisyydessä. Polunvarren tulentekopaikalle on sateensuojaksi rakennettu laavu. Paikoitusalueen lähellä oleva tulentekopaikka on varustettu liikuntaesteisiä palvelevin varustein.

Ohjeita alueella liikkuville

* Käytä mieluiten merkittyä reittiä!
* Minkä viet, tuo pois! Roskat roskikseen!
* Tulen voit tehdä ainoastaan sitä varten rakennetulle tulentekopaikalle!
* Lähtiessäsi leiripaikalta sammuta tuli huolellisesti!
* Tulen tekijä on vastuussa irtipäässeen tulen aiheuttamista vahingoista!
* Tarkkaile luontoa ympärilläsi! Silloin opit muutakin kuin mitä kohdeopasteet kertovat!

Metsästys ja kalastus

Luonnonhoitometsän alue on rauhoitettu pienriistan metsästykseltä.

Auttijoessa olevilla valtion vesialueilla voi kalastaa metsähallituksen viehekalastusluvalla.

Könkään alapuoli 100 m:n matkalta on rauhoitettu kalastukselta.

Palvelut

Pysäköintialueen vieressä on yksityisen omistama kahvila, jossa on myös puhelin.

Auttin keskustassa sijaitsee leirintäalue.

Viehekalastuslupia myy metsähallituksen Perä-Pohjolan piirikuntakonttori, p. 960-2941.

Aluetta koskeviin tiedusteluihin vastaa metsähallituksen Rovaniemen hoitoalue, p. 960-2941.

METSÄHALLITUS TOIVOTTAA TERVETULLEEKSI
LUONNOSTA KIINNOSTUNEEN KULKIJAN !

1. Auttikönkään synty

Auttikönkään rotko, Auttijärvi ja Korouoma ovat suurta yhtenäistä kalliohalkeamaa. Ne ovat useita miljoonia vuosia sitten tapahtuneiden maanjäristysten muodostamia. Tuolloin kokonaiset kalliolohkot liikkuivat toistensa suhteen ja muodostivat näin vesistölle oivallisen kulkureitin. Auttijoen laakso ja Korouoma kuuluvat Kuusamon-Kolarin maanjäristyslinjaan ja tällä alueella on nykyäänkin kalliolohkojen liikehdintää.

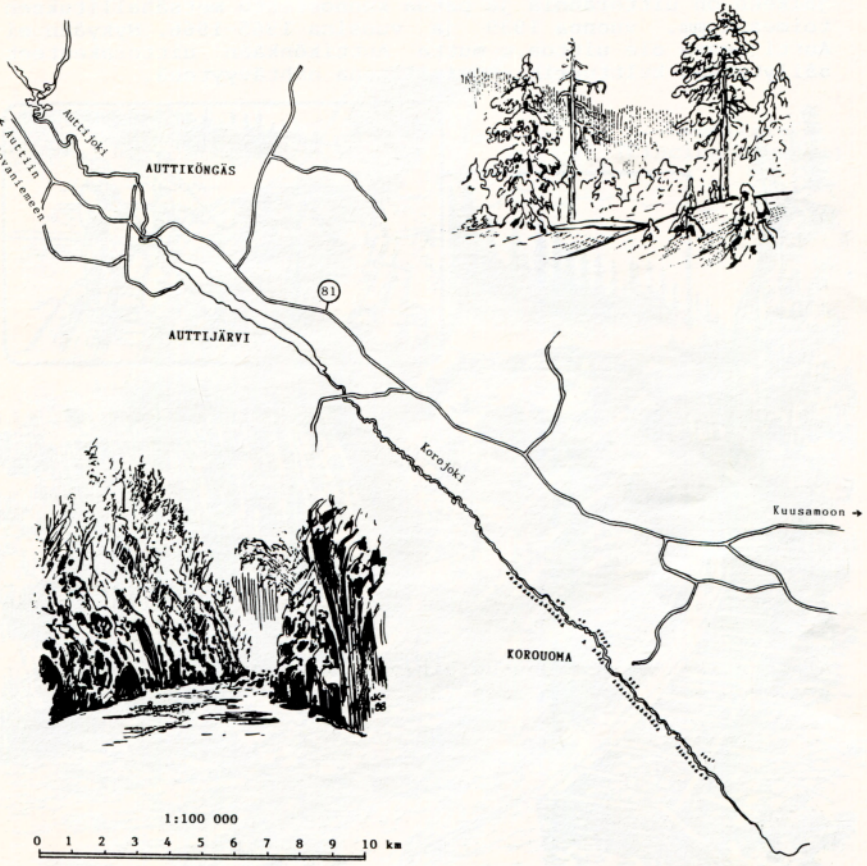

2. Tukinuittoa Auttijoella

Puutavaraa on uitettu Auttijoessa jo 1800-luvun loppupuolelta aina 1970-luvulle saakka. Vesireittejä pitkin saatiin puutavara kuljetettua helposti ja edullisesti Auttijokea myöten Kemijoelle ja Kemijokea pitkin edelleen Kemiin sahateollisuuden raaka-aineeksi.
Koska puun uitto oli mahdotonta jyrkässä ja kivisessä Auttikönkäässä, oli ainoa mahdollisuus ohjata puut könkään ohi uittoränniä l. uittoruuhta pitkin. Jotta uittoännissä virtaisi riittävästi vettä, rakennettiin könkään yläpuolelle veden pintaa nostava pato. Liikuteltavan patoluukun avulla voitiin helposti ja nopeasti säädellä veden juoksutusta rännissä ja siten estää ruuhkien syntyminen.
Asiakirjojen mukaan ensimmäinen virallinen tieto Auttikönkään uittoränistä on vuodelta 1889, jolloin "vahvistettiin sääntö Auttijoessa olevan Auttikönkään uittoruuhelle". Tämän jälkeen on uittoränniä ja patoa kunnostettu metsähallituksen toimesta mm. vuonna 1939 ja vuosina 1965-1966. Nykyään ei Auttijoessa ole uittoa, mutta Auttikönkään uittorakenteet säilytetään kulttuurihistoriallisena nähtävyytenä.

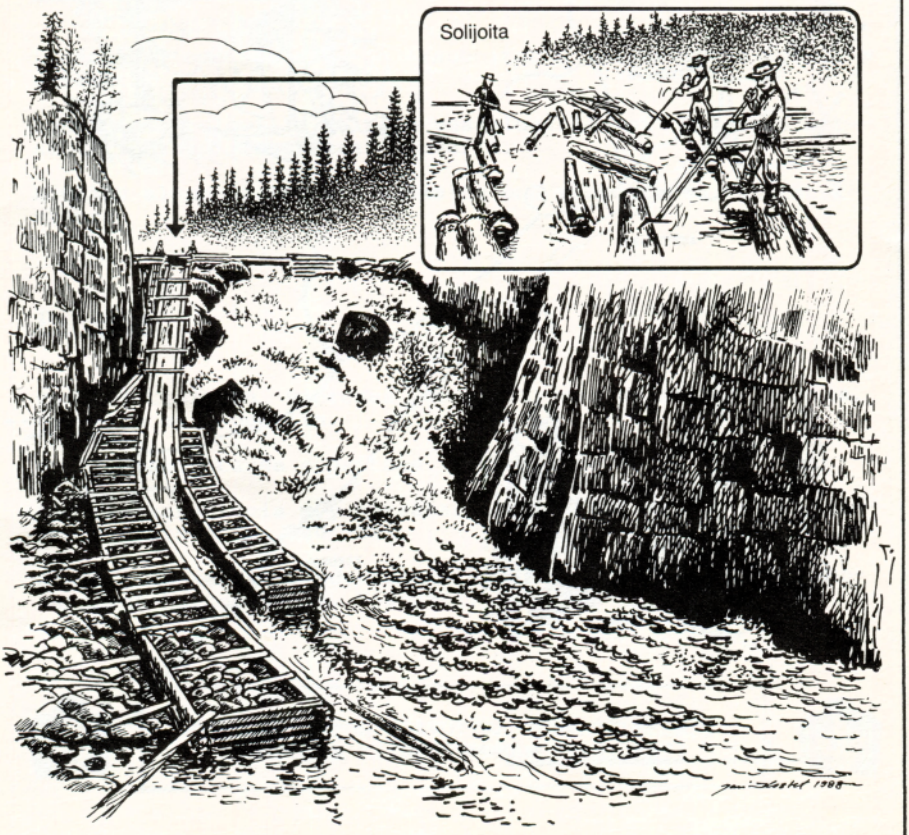

3. Koskikara ja vuorivästäräkki

Koskikara on virtaavien vesien, koskien ja putousten lähistöjen harvalukuinen asukas. Auttikönkäällä lajia tavataan ympäri vuoden. Koskikaran ruoanetsintä on mielenkiintoista seurattavaa. Kovilla talvipakkasillakin se sukeltaa Auttikönkään kuohuihin ja kävelee joen pohjassa vaivattomasti vastavirtaan äyriäisiä ja kotiloita etsien. Virtaava vesi painaa ja auttaa lintua pysymään pohjassa.

Vuorivästäräkki on myöskin riippuvainen virtaavista vesistä. Suomessa se on erittäin harvinainen pesijä. Arvioiden mukaan maastamme löytyy vuosittain vain 5-10 vuorivästäräkkiparia. Kesällä 1982 pesi vuorivästäräkkipariskunta Auttikönkäällä, edessäsi olevan kallionyrkänteen eräällä kielekkeellä.

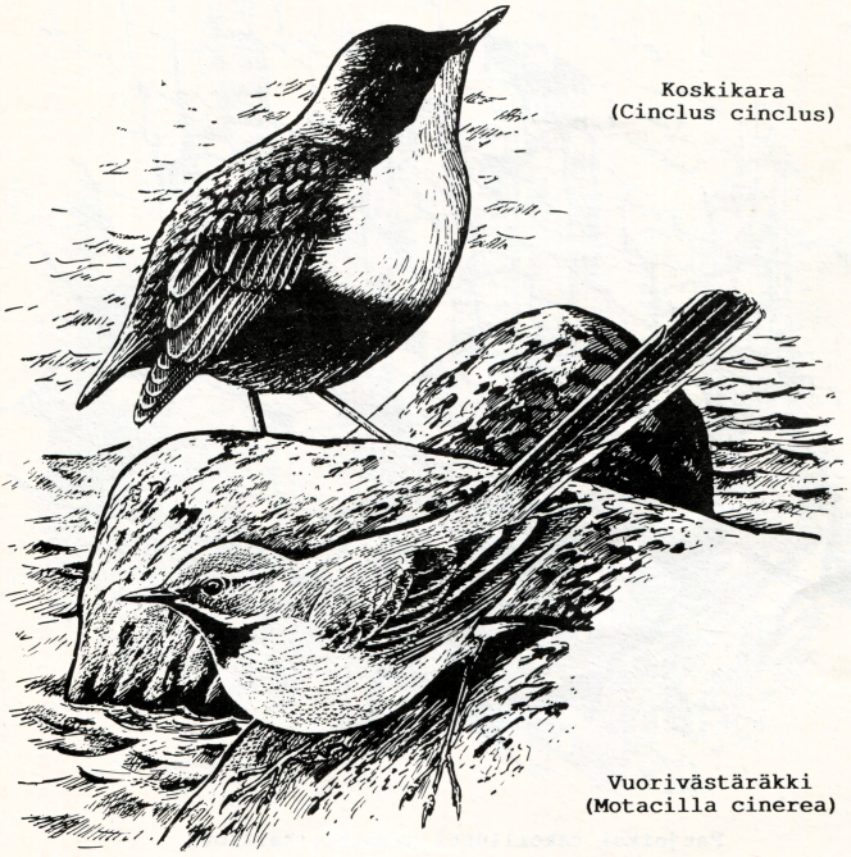

Koskikara
(Cinclus cinclus)

Vuorivästäräkki
(Motacilla cinerea)

4. Graniitin rakoilu

Rakoilulla tarkoitetaan kivilajin ominaisuutta halkeilla ja lohjeta tietyllä tavalla. Rakoilu tulee näkyviin vasta kivilajin paljastuttua maan pinnalle, paineen hellitettyä ja rapautumisen laajentaessa rakoja. Kullakin kivilajilla on sille ominainen rakoilutyyli.

Tällä paikalla voit nähdä, miten graniittinen kallioseinämä rakoilee patjamaisiksi lohkareiksi, jotka ajan mittaan vierivät rinnettä alas ja täyttävät kurun.

Patjoiksi rakoillutta graniittikalliota.

5. Taisteluhaudat

Jatkosodan aikana Suomessa oleskelleet saksalaisjoukot rakennuttivat vuosina 1944-1945 puolustuslinjan Kemijärveltä Simojärvelle. Rakennustyövoimana saksalaiset käyttivät pääasiassa sotavankejaan. Puolustuslinjan avulla oli tarkoitus pysäyttää mahdollinen Neuvostoliiton eteneminen tällä alueella.

Tämä taisteluhaudan osa samoin kuin lähistöllä sijaitsevat korsujen pohjat ovat osia Kemijärvi-Simojärvi puolustuslinjasta. Auttijoen jyrkät rannat ja alueen hienojakoinen maa-aines helpoittivat linnoitustöitä.

Varsinaisia taisteluja tällä alueella ei käyty koskaan. Pian puolustuslinjan valmistumisen jälkeen Suomi ja Neuvostoliitto solmivat rauhan ja saksalaiset joutuivat vetäytymään alueelta.

6. Käpylinnut

Isokäpylintu ja pikkukäpylintu esiintyvät runsaslukuisina Auttikönkään luonnonhoitometsän alueella. Niiden ulkonäkö on huomiota herättävä. Ristissä oleva nokka on papukaijamaisen paksu. Koiraat ovat vaihtelevan punaisia, niiden siivet ja selkä ovat ruskeita. Naaraat ovat kauttaaltaan harmaita. Näiden kahden lajin erottaminen toisistaan vaatii tarkkaa asiantuntemusta. Tärkeimmät määritysperusteet ovat nokan pituus ja korkeus.

Käpylinnuille on tyypillistä omalaatuinen ja paljastava kip, kip-ääntely, jota kuulee lintujen liikkuessa pienissä parvissa ruokaa etsien. Ne syövät pääasiassa havupuiden siemeniä, jotka ovat hyvin runsasravinteisia. Pesintäaika osuu maaliskuun pakkasille, jolloin kävyt ovat kypsiä ja täynnä siemeniä. Käpylinnun käsittelemä käpy on helppo tunnistaa. Siemeniä syödessään se halkaisee vahvalla ja käyrällä nokallaan kävyn suomun pitkittäissuunnassa.

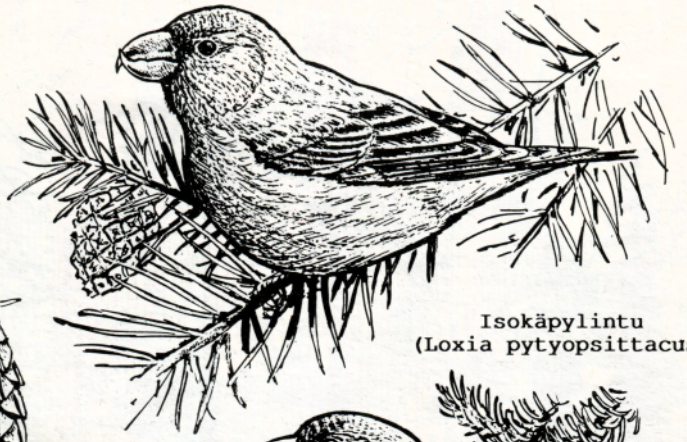

Isokäpylintu
(Loxia pytyopsittacus)

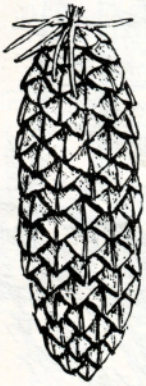

Käpylinnun
käsittelemä
käpy.

Pikkukäpylintu (Loxia curvirostra)

7. Käpytikan pajapuu

Käpytikka elää talvella miltei yksinomaan havupuiden siemenillä. Se hakkaa siemenet kävyistä erityisissä "pajoissa" kuten tässä keloutuneessa männyssä. Irrotettuaan kävyn oksasta käpytikka on lennättänyt sen nokassaan puussa olevaan koloon. Taltanmuotoisella nokalla lintu hakkaa ja levittää suomut irti toisistaan. Käpytikan käsittelemä käpy on epäsiistin näköinen; suomut törröttävät joka puolelle ulospäin.

Irronnut kaarna on myös tikkalintujen, erityisesti palokärjen aikaansaannosta. Etsiessään kuoren halkeamien ja kolojen suojassa olevia hyönteisiä, toukkia ja koteloita se hakkaa vahvalla nokallaan puuta niin, että kuori irtoaa rungosta usein suurina palasina.

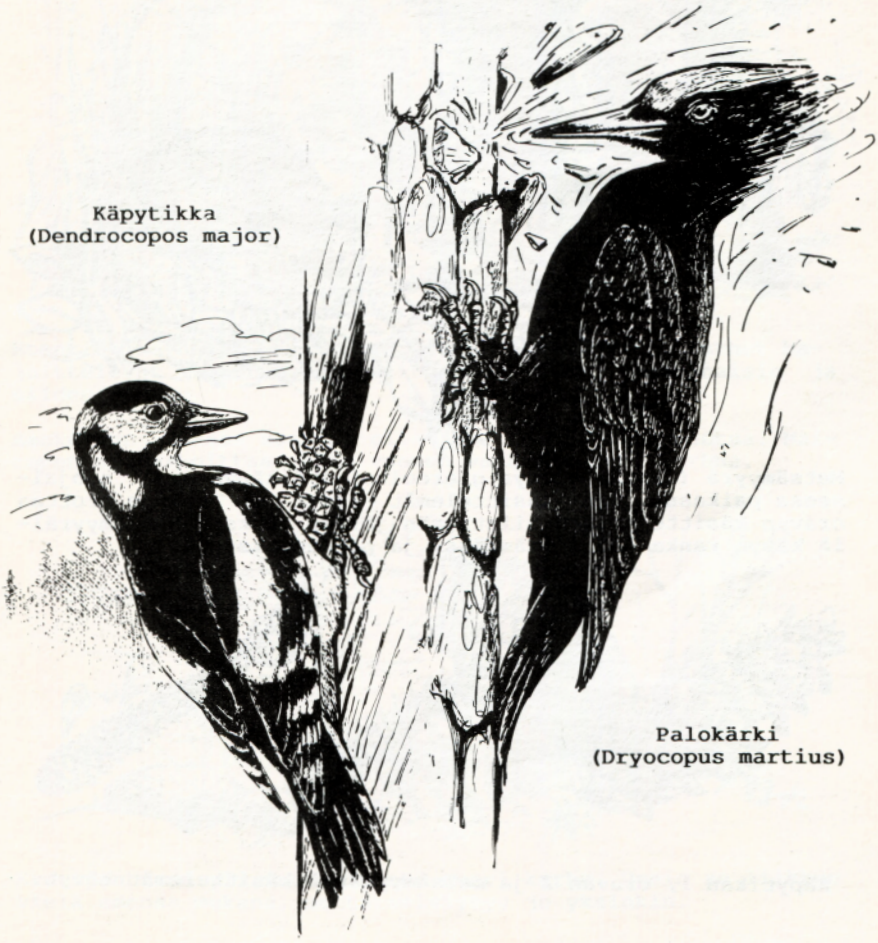

Käpytikka
(Dendrocopos major)

Palokärki
(Dryocopus martius)

7. Käpytikan pajapuu

Orava (Sciurus vulgaris) aloittaa kävyn jyrsinnän tyvipäästä pitämällä käpyä etukäpälillään mahaa vasten painettuna. Kävyn se syö joko puun oksalla, kannolla tai kivellä. Oravan käsittelemiin käpyihin jää runsaasti käpysuomujen suikaleita, mistä on tuloksena tyypillinen repaleinen jälki.

Metsämyyrä (Clethrionomys glareolus) syö käpyä aina suojaisessa paikassa. Sen käsittelemät kävyt on helppo erottaa oravan käsittelemistä siistimmän jäljen vuoksi. Metsämyyrällä kävyn ranka jää sileämmäksi ja paksummaksi.

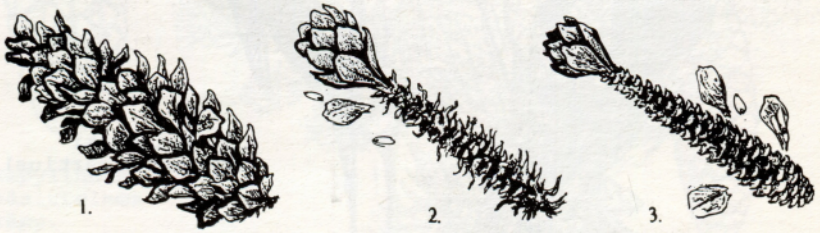

Käpytikan 1, oravan 2 ja metsämyyrän 3 käsittelemät kävyt.

8. Auttikönkään suurpedot: Karhu

Karhu (Ursus arctos) on talviunta nukkuva suurikokoinen, arka ja varovainen suurpeto. Marjojen, toukkien, juurten ja muurahaisten lisäksi karhu saattaa syödä poroja, hirviä sekä jopa pienempiä lajitovereitaan. Karhu on siis kaikkiruokainen.

Auttikönkään alueella karhu on vakituinen vierailija. Eräänä kesäiltana v.1983 yksinäinen erauspentu istuskeli mättäällä suunnilleen tällä paikalla ja tähysteli ihmeissään Auttijoella liikkuvaa venettä.

Etenkin keväällä, jolloin ravintoa on niukasti, karhut hajoittelevat muurahaismättäitä etsiessään muurahaisia ja niiden munia.

Emokarhun mukana saattaa olla jopa kolme maitopentua. Maitopentu tarkoittaa alle vuoden vanhaa nuorta karhua.

Erauspentu on yli vuoden vanha nuori karhu. Usein se liikkuu vielä emonsa mukana, mutta selviytyy jo yksinkin.

8. Auttikönkään suurpedot: Ilves

Ilves (Lynx lynx) on Pohjolan suurin kissaeläin, joka liikkuu iltahämärässä ja yöllä. Sen ravintoa ovat nisäkkäät, etenkin jänikset, mutta myös ketut, lampaat, linnut sekä toisinaan porot. Ilves on nopea eläin, joka tavoittaa saaliinsa muutamalla valtavalla loikalla, jotka voivat olla jopa kahdeksan metrin mittaisia.

Auttikönkään alueella ilves vierailee toisinaan. Kevättalvella 1987 sen jälkijotos havaittiin Auttijoen jäällä. Ilves asusteli alueella muutaman viikon jäniksiä pyydystellen, minkä jälkeen se jatkoi matkaansa kohti etelää.

Päästyään saaliseläimestä näköetäisyydelle ilves aloittaa hiipimisen, joka huipentuu rajuun hyökkäykseen.

Usein ilves tekee pesänsä kalliolouheen, jonne emo synnyttää alkukesästä 1-3 poikasta. Uros ei osallistu poikasten ruokintaan.

9. Maanvieremä

Massaliikunnot ovat osa eroosiotapahtumaa, missä materiaali kulkee pelkästään painovoiman vaikutuksesta ilman kuljettavaa väliainetta kuten vettä, jäätä tai ilmaa.

Erään tyypillisimmän massaliikunnon muodon voit nähdä vasemmalla puolellasi jokirannassa. Tämä pieni maanvieremä on saanut alkunsa siten, että tulvien aikana joen sivueroosio on muuttanut rinteen kaltevuutta, jolloin se on menettänyt nk. lepokulmansa. Tämän seurauksena painovoima ylittää kitkan, joka pitää massaa paikallaan. Lopputuloksena maa-aines on valunut ja romahdellut rinnettä alas ja vienyt mukanaan muurahaispesiä, kiviä sekä kaiken kasvillisuuden, jopa puutkin.

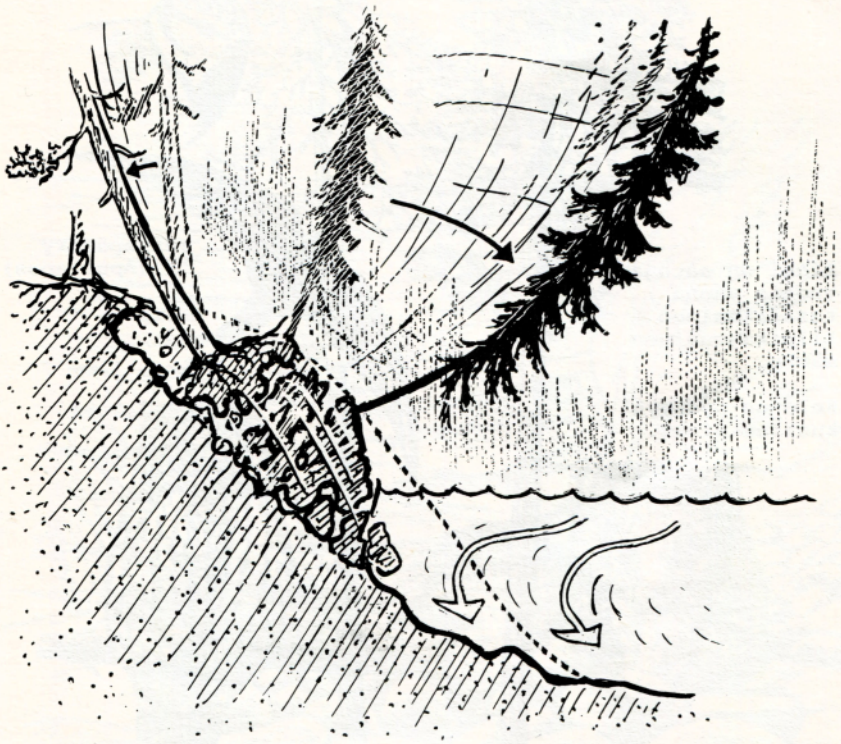

10. Ikimetsä

Auttikönkään luonnonhoitometsä on niin vanhaa, että sitä voidaan kutsua ikimetsäksi. Joskus puhutaan myös aarnimetsästä tai salomaasta. Ne tarkoittavat aivan samaa asiaa. Ikimetsässä on monenikäisiä ja -kokoisia puita. Iäkkäimmät puut ovat satoja vuosia vanhoja mäntyjä (Pinus sylvestris). Näitä kilpikaarnaisia aihkipetäjiä ja harmaantuneita kelohonkia voit nähdä kaikkialla ympärilläsi.
Vanhuuteen tai valon puutteeseen kuolleet puut seisovat katkenneina pökkelöinä tai nojaavat naapureihinsa aavemaisesti narahtelevina konkeloina. Maahan kaaduttuaan ne lahoavat liekopuiksi.
Ikimetsän pökkelöityneet puut tarjoavat oivallisia pesäkoloja monille eläinlajeille. Tällaisia vanhojen metsien asukkaita, joita tapaa myös Auttikönkään luonnonhoitometsässä, ovat esim. tervapääsky, töyhtötiainen, varpuspöllö ja näätä.

Töyhtötiainen (Parus cristatus)

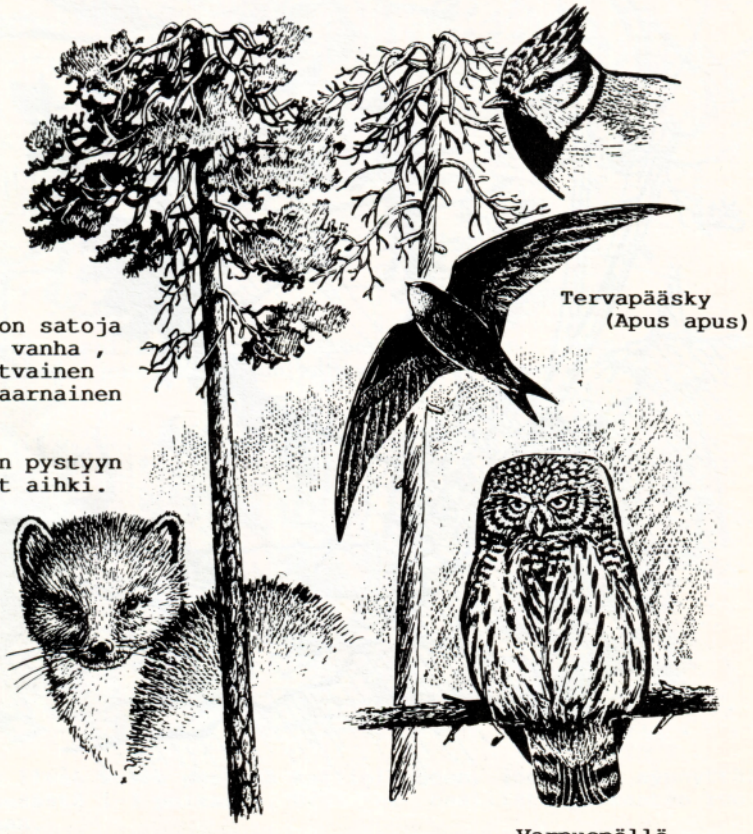

Aihki on satoja vuosia vanha , tasalatvainen kilpikaarnainen mänty.

Kelo on pystyyn kuollut aihki.

Tervapääsky (Apus apus)

Näätä (Martes martes)

Varpuspöllö (Glaucidium passerinum)

11. Vanha merenranta

Jääkaudeksi nimitetään ajanjaksoa, jolloin laajat alueet maapallon pinnasta peittyivät jäätiköiden alle. Viimeksi mannerjää vetäytyi Suomen alueelta noin 11 000 vuotta sitten. Maankamara ei kuitenkaan ilmestynyt jäätikön alta sellaisena kuin se on nyt. Painava mannerjäätikkö oli painanut maanpintaa sen verran lommolle, että jään hävittyä suurin osa Suomea ja myös Auttikönkään seudut jäivät merenpinnan alapuolelle. Sen aikaista merta nimitetään Yoldiamereksi. 240 metriä korkea Könkäänvaara oli tuolloin saari. Meri huuhteli sen rinteitä.

Näitä Yoldiameren tyrskyjen paljaaksi huuhtelemia rantakivikkoja voit nähdä varsin selvästi vieläkin Könkäänvaaran rinteillä. Maan kohotessa meri vetäytyi ja muodosti yhä uusia rantatasanteita. Vanhin rantatasanne löytyy 213 metrin korkeudelta. Tämä todistaa sitä, että Auttikönkään maankamara on kohonnut juuri tuon 213 metriä viimeisen 11 000 vuoden kuluessa.

12. Siirtolohkare

Siirtolohkareet ovat mahtavia mannerjään vetäytymisvaiheen ajan muistomerkkejä. Sulavat jäämassat kuljettivat mukanaan kaikenlaista irtainta ainesta ja pudottelivat sitä mitä erilaisimpiin paikkoihin.
Ehkäpä tämäkin suuri kivenlohkare vajosi Yoldiameren pohjaan sitä kuljettaneen jäälautan sulaessa. Nyt lohkare vähitellen murenee ja rapautuu sääolojen, etenkin lämpötilan vaihteluiden ansiosta.

Aikojen kuluessa siirtolohkareen päälle on kertynyt monenlaista kasvillisuutta. Pienten puuntaimien ja sammaleiden lisäksi voit nähdä kiven pinnalla monia kauniita jäkälälajeja kuten palleroporonjäkälää, valkoporonjäkälää ja harmaaporonjäkälää.

Palleroporonjäkälä
(Cladonia stellaris)

Harmaaporonjäkälä
(Cladonia rangiferina)

Valkoporonjäkälä
(Cladonia arbuscula)

13. Luppo ja naava

Puiden oksilla kasvavat jäkälät luppo ja naava muistuttavat suuresti toisiaan. Luppo on väriltään harmaanmusta, kun taas naava on vaaleanvihreä tai harmaa. Paras tuntomerkki on niiden rihmojen katkeamistavassa. Luppo on haurasta ja sen rihmat katkeavat helposti. Naava sitä vastoin on kestävämpää sitkeän keskusjänteensä ansiosta. Ympäröivää osaa vaaleampi keskusjänne erottuu selvästi naavan katkaisupinnasta.

Luppo ja naava kasvavat vain hyvin puhtaassa ilmastossa, minkä vuoksi niitä kutsutaan indikaattorilajeiksi. Ne siis indikoivat eli osoittavat ilman puhtautta. Etelä-Suomen alueelta luppo ja naava ovat vähenemässä.

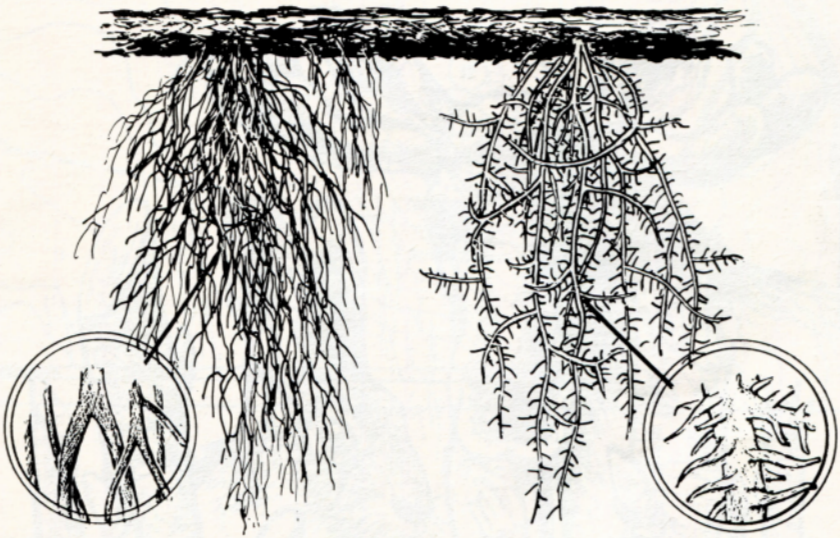

Luppo (Alectoria) ja naava (Usnea) kasvavat puiden rungoilla ja oksilla.

Naavan (Usnea) rihmassa on sitkeä keskusjänne.

14. Hirven ja jäniksen syönnökset

Lehtipuuvesakko on tärkeä ravinnonlähde monille Auttikönkään alueella asustaville eläimille. Hirvi ja metsäjänis käyttävät nuorten vesojen latvuksia ravintonaan etenkin talvella, jolloin ruokaa on niukasti.

Molempien lajien syönnökset on helppo tunnistaa versojen katkaisutavasta. Puuttuvien yläleuvan etuhampaiden vuoksi hirvi katkaisee versot repimällä. Tällöin katkaisupinta on rosoinen ja suora. Metsäjänis sitä vastoin katkoo versot terävillä talttahampaillaan niin, että katkaisupinta on kuin veitsellä leikattu.

Hirven (Alces alces) ja metsäjäniksen (Lepus timidus) katkaisemia haavan vesoja.

Auttikönkään luontopolku

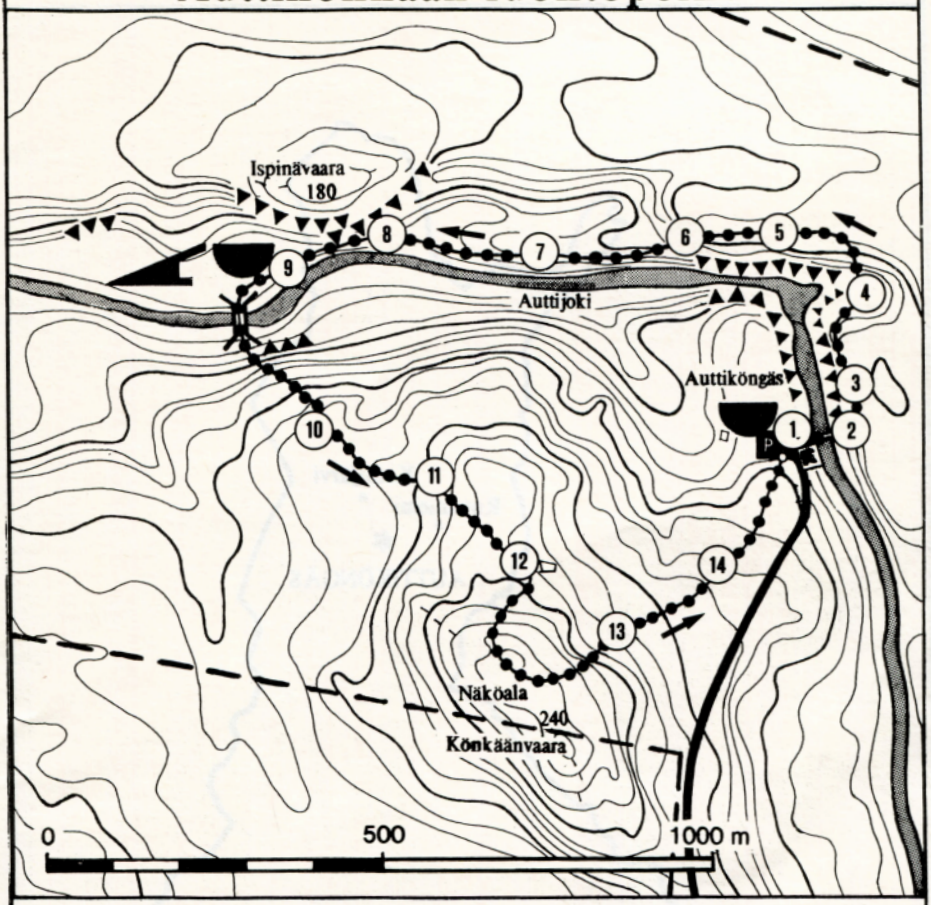

KARTAN SELITYKSET:

= luontopolku

= kohdeopaste

= kiertosuunta

= tulentekopaikka

= laavu

= riippusilta

P = paikoitusalue

K = kahvila

Kemijärvi
Rovaniemi
AUTTIKÖNGÄS

Lapin Painotuote Oy Kemijärvi 1990

10.90